

המן

המן היה מזון ניסי, לחם מן השמים, לחם אבירים, טעמו כצפיחית בדבש. לפי רב סעדיה גאון ירידת המן היה הנס הגדול ביותר בכל ההיסטוריה, כי הוא לא היה נס חד פעמי אלא יום יום, במשך 40 שנה במדבר. ובשבת המן הפסיק! בנוסף לכך, המן התקלקל בסוף יום ירידתו, חוץ מהמן שירד ביום שישי, שהוא היה נשמר היטב במשך יומיים. אין עוד נס כזה בכל המקרא. כזכר לנס הגדול הזה שמרו צנצנת המן גם בבית המקדש, במקום הכי מכובד, בקודש הקדשים ליד לוחות הברית.

האוכל את המן היה יכול לטעום בו כל טעם שהיה רוצה. לחם זה היה המאכל המושלם. לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו.

ואם כן צריכים להבין למה בני ישראל לא אהבו את המן? אם הוא היה כל כך טוב, למה הוא היה כל כך רע בעיניהם? הם קראו למן לחם קלוקל¹. הם התלוננו שהם מתים מרעב². הקב"ה לכאורה מודה לזה. "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת"³. אכילת המן היה עינוי. וכן בהמשך שם "המאכילך מן במדבר אשר לא ידעון אבותיך למען ענותך ולמען נסותך"⁴. מה בעצם היתה הבעיה עם המן?

המן היה מאכל רוחני יותר מאשר מאכל פיזי. חז"ל אומרים שהיה בו כל הטעמים שבעולם. אבל דבר שיש בו את כל הטעמים שבעולם, בעצם אומר שלא היה לו טעם בכלל. כדי ליהנות מהמן היו צריכים להפעיל את המוח והדמיון, לחשוב ולהתרכז. באופן טבעי איננו אוכלים בצורה כזו. איננו אוהבים לאכול בהרבה מחשבה. אכילה היא פעולה פיזית ובאופן טבעי אנחנו אוהבים לאכול בצורה הכי פיזית שיש, כמו בהמה בעצם. כלומר, בלי לחשוב יותר מדאי. אנו אוהבים לאכול דברים שהם טעימים לנו באופן טבעי ולא שנצטרך להפעיל את הדמיון. לאכול קישואים ולטעום בו בשר אסדו או לשתות כוס מים ולטעום טעם גלידה, דרוש כח ריכוז גבוה. איננו אוהבים לעשות את זה. ולכן עם ישראל לא אהבו את המן. אמנם זה נכון רק לרוב העם. הצדיקים מאד אהבו ומאד נהנו מהמן. להם הריכוז והחשיבה באה באופן טבעי. לצדיקים הפעלת הדמיון רק הגבירה את הטעם ואת ההנאה.

¹ במדבר כא, ו

² במדבר טז, ג

³ דברים ח, ג

⁴ דברים ח, טז

וזה מסביר דברי חז"ל שהם קצת קשים. "נאמר לחם, ונאמר עוגות ונאמר וטחנו. הא כיצד? צדיקים – לחם, בינונים – עוגות, רשעים – טחנו בריחים".⁵ לכאורה, אם מדובר על הטעם, קשה הרי עוגות משובחות מלחם? אלא לפי מה שכתבנו, לא מדובר על הטעם אלא על קושי ההכנה. הכנת עוגה מסובכת וקשה יותר מהכנת לחם ולטחון בריחים יותר קשה משניהם. לצדיקים ההנאה מאכילת המן היתה להם טבעית וקל יחסית, כמו לחמם לחם. לבינונים היה יותר קשה, כמו להכין עוגה. ולרשעים היה ממש קשה, כמו לטחון בריחים. ואולי זו גם כוונת חז"ל שלצדיקים ירד המן ממש ליד בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, ועל הרשעים נאמר "שטו ולקטו". לרשעים ההנאה מהמן היה ממש קשה. יתכן שלכולם המן ירד באותו מקום, אבל מבחינתם, במחשבתם, לצדיקים ההנאה באה להם בקלות, ולרשעים רק בקשיים רבים.

היה עוד קושי פסיכולוגי במן. אנחנו הולכים לישון בלילה שלווים ורגועים כי אנחנו יודעים שיש אוכל במקרר והארון מלא במוצרים. אבל אוכלי המן הלכו לישון כל לילה חסרי כל. והם במדבר! נכון שהמן ירד אתמול וגם שלשום, אבל מי אומר שהמן ירד גם מחר? לאדם שיש לו משפחה שלימה להאכיל, מחשבה כזו יכולה להטריף. אמנם צדיק שיש לו אמונה וביטחון מרגיש שהקב"ה דואג לו לכל צרכיו. והוא מתפלל. והוא מרגיש קירבה לאלוהים. קירבה זו גורמת לצדיק הנאה רוחנית. הנאה רוחנית זו אפילו מגבירה את ההנאה הגופנית. אולם למי שאינו צדיק התפילה קשה לו, וקירבת אלקים איננה באה אליו בקלות. זו עבודה קשה ומתסכלת. ולכן אין לו לא את ההנאה הרוחנית ולא את ההנאה גופנית שמתלווה אליו. הוא מרגיש רק תחושת רעב! עברו המן היה עינוי. אכן המן היה האוכל הטוב ביותר בעולם, אבל רק לבני עליה. הבינונים והרשעים שנאו את המן. זה היה להם קשה מדאי.

⁵ יומא עה